

«QUI M'HA VIST A MI, HA VIST EL PARE» (Jn 14,9). LA GLÒRIA DE JESÚS EN L'EVANGELI SEGONS JOAN

Josep Oriol Tuñí

Original rebut: 24/02/2020
Data d'acceptació: 14/10/2020

Adreça: Carrer Palau, 3
08002 BARCELONA
E-mail: jotunyi.teologia@edusantpacia.cat

Resum

L'article desenvolupa la relació que hi ha entre l'esquema de revelació que pren com a punt de referència la «cronologia» de l'existència del projecte que s'encarna en Jesús i el coneixement del misteri de Déu que hi ha darrera de la seva activitat reveladora. Específicament, l'autor aprofundeix en l'aportació nova i diferent sobre el Déu que ha enviat Jesús i que l'assisteix amb la seva presència, tal com el IV Evangeli ho treballa. Per això, divideix el tema en tres apartats: primer, presenta sense una interpretació estrictament teològica del tema de la glòria en l'Evangeli de Joan. A continuació, l'autor identifica un esquema, fruit de l'aplicació dels mètodes històrico-crítics al tema de la *doxa*. Finalment, recull l'aportació més rellevant dels mètodes històrico-crítics, i ofereix un horitzó nou d'interpretació de la glòria de Jesús en aquest escrit joànic.

Paraules clau: Glòria, creure, cristologia, mistagogia, mètode historicocrític.

Abstract

The article explores the relationship that exists between the scheme of revelation that takes as its point of reference the 'chronology' of the project that is incarnated in Jesus, and the knowledge of the mystery of God behind his revelatory activity. More precisely, the author goes into the new and different contribution made by the Fourth Gospel concerning the God who sent Jesus and who supports him with his presence. Thus, the topic is divided into three parts: first, the theme of the glory of God in John's Gospel is presented without a strictly theological interpretation. Next, a schema identified as

the result of applying historico-critical methods to the theme of doxa. Finally, the most significant contribution of the historico-critical methods is brought together and a new horizon of interpretation of the glory of God in this Johannine writing it proposed.

Keywords: *Glory, belief, Christology, mystagogy, historico-critical method.*

És adient recordar, per començar, que l'evangeli segons Joan (EvJn) ha estat molt sovint qualificat com l'evangeli d'un Jesús sempre amarat de la glòria de Déu. Per dir-ho amb la formulació que s'acostuma a utilitzar, el que la tradició sinòptica presenta en una escena molt particular que anomenem la transfiguració de Jesús, l'EvJn ho allarga a tot l'evangeli. El Jesús que ens presenta està sempre embolcallat de la glòria de Déu i les seves paraules són com oracles que venen del món de Déu, de la profunditat del Déu de l'AT que roman llunyà en el rerefons de la persona de Jesús.

Aquesta opinió es fa patrimoni de l'exegesi de Joan i normalment no es qüestiona. Es dona per suposat que la glòria que embolcalla Jesús és l'esclat i la revelació de la glòria de Déu que és la glòria que acompanya les manifestacions extraordinàries del Déu llunyà i transcendent de l'AT. Tanmateix, aquesta apreciació generalitzada, en no ser qüestionada per l'exegesi, no acaba d'oferir continguts nous o diferents als lectors de l'EvJn. La *doxa Theou* és la *Kevod Adonai* en l'AT, però aquesta descripció de la intimitat i de la identitat de Déu no s'endinsa en esbrinar si l'EvJn ofereix matisos o detalls que ajudin a penetrar una mica més en la intimitat del Déu de l'AT. En Ex 33-34, a la petició de Moisès de veure la *doxa* de Déu, se li respon que no la podrà veure. I quan es descriu la visió, no s'arriba mai a descriure o definir quin és el contingut d'aquesta intimitat de Déu. Moisès no pot veure el rostre de Déu. La revelació serà la bondat i la misericòrdia que arriben a Moisès i al poble com a efecte de la presència i de la benvolença de Déu.

Que aquesta apreciació no és una simplificació troba, en un paràgraf en la Teologia del Nou Testament de R. Bultmann, una confirmació important que mostra fins a quin punt la interpretació de Bultmann vol respondre al que ofereix l'EvJn. És un paràgraf conegut, però que en aquesta introducció resulta adient de recordar. Diu així:

Jesús com a revelador de Déu, no revela res més que ell és el revelador. I això vol dir que Ell és aquell que el món està esperant, el qui porta amb la seva persona el que la humanitat ha estat anhelant al llarg de molts anys: la vida i la veritat en tant que la realitat a partir de la qual la humanitat pot existir, la llum com a transparència plena de l'existència en la qual les preguntes i els enigmes s'acaben. Però, com és això i com ho porta? De cap altra manera que dient que ell

és precisament això i diu que ho porta —Ell, un home en una paraula humana que, sense legitimació, demana la fe. És a dir, Joan, presenta, en el seu evangeli només el fet de la revelació (*das Dass*), sense descriure el seu contingut (*ihr Was*).¹

L'exegesi de l'EvJn ha considerat sovint que aquesta apreciació de R. Bultmann es queda curta. Tanmateix, no podem passar per alt que aquesta valoració del paper de Jesús, a més d'oferir un punt de referència fonamental a la interpretació de la fe per part de Bultmann,² no deixa de corroborar el que de fet l'exegesi de Joan ha vingut a dir, sense dir-ho gairebé mai explícitament: que la revelació de Jesús en l'EvJn es concentra en la glòria de Déu tal com l'ofereix l'AT. El parer de Bultmann ha estat, si més no per l'exegesi de l'EvJn, un punt de referència constant,³ malgrat que els darrers trenta anys la seva aportació ha estat molt menys tinguda en compte, a causa sobretot a la deriva metodològica de l'exegesi de l'EvJn.⁴

Fins aquí una primera dificultat del tema. Però hi ha encara una segona dificultat en assumir que la *doxa* que embolcalla Jesús en l'EvJn és la *doxa* del Déu de l'AT sense més qualificacions. La lectura de l'EvJn amb aquest fil conductor (el de la *doxa* de Déu) s'enceta amb el pròleg quan es diu que el qui és el projecte de Déu sobre la humanitat i sobre la història humana (el qui és la paraula) s'ha fet *sarx*, és a dir un membre de la nissaga humana, i que hem contemplat la seva *doxa* (1,14). Segons aquesta afirmació clau del pròleg, el misteri de l'encarnació del projecte de Déu per a la humanitat és l'esdeveniment de la manifestació de la glòria de Déu en Jesús sobre el qual el pròleg dona testimoni, malgrat que l'EvJn no presenta narrativament el misteri de l'encarnació (naixement) de Jesús.

1. R. BULTMANN, *Theologie des Neuen Testaments*, Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 1968, 418-419. Aquesta cita de Bultmann s'ofereix com a mostra d'una apreciació que no acabo de compartir del tot, però que vol oferir el fons de la interpretació de la revelació segons l'EvJn. Al final d'aquest treball reprendrem aquest parer.
2. És l'escàndol de la «pura humanitat» del revelador el que cal superar per accedir a la fe com a confiança que va més enllà de les pròpies seguretats. Aquesta «pura humanitat» és el que Bultmann considera el lloc de l'escàndol i, per tant, l'únic «fonament» de la «decisió» que constitueix el nucli més pregon de la fe com a confiança. Val la pena recordar que la fe, per a la interpretació que fa Bultmann de l'EvJn és «fides qua creditur». En canvi, com veurem, per a Käsemann, la fe en l'EvJn la «fides quae creditur». Els camins s'han distanciat notablement.
3. Cf. la valoració de l'aportació de R. Bultmann per part de J. ASHTON, en la primera edició de la seva obra, *Understanding the Fourth Gospel*, Oxford: OUP 1991; tota la introducció bascula damunt de l'aportació de Bultmann: Before Bultmann, 9-43; Bultmann, 44-66 i After Bultmann, 67-111.
4. Hom acostuma en referir-se a l'obra de R. A. CULPEPPER, *Anatomy of the Fourth Gospel, A study in literary Design*: Philadelphia: Fortress Press 1983, com a data del canvi d'orientació de l'exegesi joànica.

Ara bé, aquest començament de l'EvJn s'allarga en la manifestació de la *doxa* que Jesús fa en els signes (2,11; 11,4.40). D'aquesta manera, la manifestació de la glòria es va donant al llarg de tota la vida de Jesús (primer i darrer signe de Jesús en l'EvJn). Fins arribar al moment cabdal en la glorificació que el Pare fa del Fill en la seva exaltació (12,23.27-28; 12,31-32 i també 13,1; i per damunt de tot 13,31-32). La imatge que dona aquest reguitzell de textos és la d'una glòria que acompanya Jesús des de la seva encarnació fins a la seva glorificació que, en alguns dels textos es donarà per damunt de tot en la seva mort (cf. 12,23-25 i 12,31-32). Segons aquesta apreciació, Jesús està investit de la glòria de Déu des del seu naixement (encarnació) i arriba al seu punt culminant en l'exaltació en la creu.

Amb tot, encara ens falta una darrera baula a aquesta cadena: el capítol 17 fa esment de la glòria que omple la vida de Jesús des del començament, és a dir, abans de la creació del món (17,5, cf. 17,24). Aquest quadre ens acaba de situar en un recorregut per tota la vida de Jesús de bracet amb l'esclat de la glòria que l'acompanya des d'abans de la creació del món, passant per l'encarnació, acompanyant-lo en la seva vida mortal i arribant al punt àlgid en l'exaltació en la creu que és, ensems, la glorificació que ho corona tot.

Amb aquest apunt esquemàtic hem presentat una descripció de la funció (reveladora) de la glòria de Déu al llarg de la història de salvació mitjançant el qui és el projecte de Déu per a tota la humanitat, el qui és la paraula, Jesús. Però no hem dit res de nou sobre aquesta glòria de Déu. Més encara, segons aquest esquema, l'encarnació del projecte de Déu en Jesús no sembla que faci cap aportació rellevant en la funció reveladora de la *doxa* de Déu. És a dir, que la visió d'història de salvació en la que encabim la funció reveladora de la *doxa* de la persona de Jesús resta inconcreta i abstracta. I, en canvi, el pròleg de l'EvJn es tanca amb una formulació prou agosarada i pretensiosa que semblaria voler anar més enllà: «Déu no l'ha vist mai ningú, Déu fill únic, que està sempre amatent als batecs del cor del Pare, és qui l'ha revelat» (1,18). D'altra banda, si Jesús ja té una *doxa* com a projecte de Déu des de sempre, no li afegeix res el fet de l'encarnació? Quin paper té en aquesta presentació la realitat humana de Jesús (la seva condició terrenal)? O per dir-ho d'una manera més directa: la glòria que té Jesús-el Logos «abans» de la creació del món, és la mateixa que revela en els seus signes al llarg de l'EvJn? És diferent? O per fer la pregunta més important: la glorificació de Jesús al final de la seva vida, afegeix quelcom a la glòria que Jesús ha tingut des de sempre?⁵

5. Preguntes semblants a aquestes les tenim en un article de J. FREY, escrit com a primícia del comentari a l'EvJn que està preparant de fa anys: «... Dass sie meine Herrlichkeit schauen (Joh 17,24). Zu Hintergrund, Sinn und Funktion der johanneischen Rede von der $\delta\omicron\zeta\alpha$ Jesu»,

Per tant, la qüestió que volem tractar en aquesta ponència és la següent: l'esquema de revelació que pren com a punt de referència la «cronologia» de l'existència del projecte que s'encarna en Jesús no sembla que ens faci avançar en el coneixement del misteri de Déu que hi ha darrera de la seva activitat reveladora. Per dir-ho amb més claredat, la glòria de Déu que es revela en l'EvJn, no ens fa alguna aportació nova i diferent sobre el Déu que ha enviat Jesús i que l'assisteix amb la seva presència?

Desenvoluparé el tema en tres apartats: el primer per presentar sense embuts una interpretació estrictament teològica del tema de la glòria en l'EvJn; el segon per fer referència a un esquema ben diferent, fruit de l'aplicació dels mètodes historicocrítics al tema de la *doxa*; el tercer, tot recollint l'aportació més rellevant dels mètodes historicocrítics, vol oferir un horitzó nou d'interpretació de la glòria de Jesús en l'EvJn.

1. UNA VISIÓ TEOLÒGICA DE LA GLÒRIA DE JESÚS EN L'EVJN

Käsemann, deixeble de R. Bultmann, l'any 1966 va publicar un reduït llibre sobre l'EvJn que va titular *El testament de Jesús segons Jn 17*.⁶ Una de les recensions que va aparèixer molt aviat va titllar l'obra de Käsemann com a material inflamable o explosiu.⁷ En realitat el llibre de Käsemann era una reacció directa i virulenta contra la interpretació de l'EvJn que R. Bultmann havia presentat tant en el seu comentari a Joan (1940) com en la seva *Teologia del Nou Testament* (31958). La polaritat de la interpretació de Käsemann respecte de la del seu mestre és un dels fils conductors del seu petit llibre.⁸ Passo a oferir un resum esquemàtic de l'obra.

L'objectiu de Käsemann és situar l'EvJn en el marc del desenvolupament del cristianisme dels primers anys. Amb aquest objectiu es proposa analitzar l'escatologia de l'EvJn com a referent per a situar històricament l'obra. Això és el que diu en la introducció. El seu objectiu és analitzar l'escatologia de l'EvJn mirant de constatar si hi ha en aquesta obra una escatologia de futur

---

dins del recull d'articles J. SCHLEGEL (ed.), *Die Herrlichkeit des Gekreuzigte. Studien zu den johanneischen Schriften* (WUNT, 307) Tübingen: Mohr Siebeck 2013, 639-662, cita de les pàgines 639-640.

6. *Jesu letzter Wille nach Johannes 17*. Tübingen: J. C. B. Mohr 1967 (*Wille*). N'hi ha traducció castellana: *El Testamento de Jesús. El lugar histórico del evangelio de Juan*, Salamanca: Sígueme 1983.

7. R. SCHNACKENBURG, BZ NF 13 (1969) 143-144, cita en la p. 143.

8. Es pot veure el que deia sobre aquest punt en l'àmplia recensió que vaig fer a l'obra de Käsemann dins *Actualidad bibliográfica* 11 (1974) 263-274, més en concret 270-271.

al costat de la preponderant escatologia de present per a poder situar l'EvJn en els primers anys del cristianisme.

Tanmateix, l'objectiu de Käsemann és refutar la interpretació del seu mestre. Per això ja des de les primeres pàgines farà referència a la interpretació de Bultmann que proposava llegir l'EvJn a la llum de l'afirmació que, segons ell mateix, proporciona el tema de l'obra. Aquesta afirmació és cap al final del pròleg de l'EvJn i diu: «I el qui era la Paraula es feu carn» (*sarx*: 1,14a). Que aquest és el tema de l'EvJn no ho diu Bultmann només en el comentari de l'any 1940 sinó també ho reprèn i desenvolupa explícitament en la seva gran obra posterior, *Teologia del Nou Testament*.⁹ A aquest programa de lectura de l'EvJn, Käsemann hi oposa una altra afirmació del mateix verset: «I hem contemplat la seva glòria» (1,14c). Per a Käsemann aquesta afirmació és el veritable nucli de l'EvJn. I tot seguit, sense cap altra consideració, se centra en una invectiva contra Bultmann: «Amb quin dret es fa d'aquesta afirmació "i el qui era la Paraula es féu carn" el centre i el veritable tema poc menys que arreu de tot l'evangeli?».¹⁰ La descripció de l'evangeli que ofereix Käsemann a continuació dona el to de la seva pregunta: «... tanmateix cal que ens preguntem: en quin sentit és carn el qui camina sobre les aigües, travessa les portes tancades, no el poden agafar els galifardeus enviats a empresonar-lo, el qui en el pou de Samaria, cansat i assedegat, tanmateix no necessita beure i té un altre menjar que el que li porten els deixebles? El qui no pot ser decebut pels homes perquè ell coneix, fins i tot sense paraules, el seu interior que li mereix tan poca confiança. El qui discuteix amb els homes des de la infinita distància del món celestial, no necessita el testimoniatge del Moisès ni del baptista, es distancia dels jueus, com si no fossin el seu poble? El qui permet sense immutar-se que Llätzer romanguí quatre dies en el sepulcre i es dirigeix, voluntàriament i com un triomfador, vers la seva pròpia mort...?».¹¹

Ja des de les primeres pàgines es fa palès que Käsemann opta per una interpretació que es farà famosa amb una formulació que Käsemann refereix al liberalisme alemany de la primera meitat del segle XIX: «Jesús és, en l'EvJn,

9. Diu Bultmann en el seu comentari a l'EvJn: «Aber das ist die Paradoxie, die das ganze Evg durchsieht, dass die doxa nicht neben der *sarx* oder durch sie, als durch ein Transparent, hindurch zu sehen ist, sondern nirgends anders als in der *sarx*, und das der Blick es aushalten muss, auf die *sarx* gerichtet zu sein, ohne sich beirren zu lassen, — wenn er die *doxa* sehen will. Die Offenbarung ist also in einer eigentümlichen Verhülltheit da», R. BULTMANN, *Das Evangelium des Johannes* (Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament, Zweite Abteilung, 19 Auflage), Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1968, 41. Vegeu també, *Theologie des Neuen Testaments*, 392-412.

10. KÄSEMANN, *Wille*, 22.

11. *Ibíd.*

un Déu que es passeja per la terra».¹² Les múltiples referències de Käsemann a F. Chr. Baur deixen entreveure fins a quin punt considera que la interpretació del representant més conspicu de l'escola de Tubinga de la primera part del segle XIX presenta una comprensió justa de l'EvJn.¹³ En aquesta línia, la glòria d'aquest Jesús dona el títol al primer capítol del llibre de Käsemann: «la glòria de Crist». Més endavant dirà Käsemann quin és el contingut de l'EvJn: «el testimoniatge de la glòria de Jesús, de la seva unitat amb el Pare, en una paraula, de la seva divinitat és en realitat el nucli del missatge joànic».¹⁴ D'aquesta manera Käsemann ha canviat el seu punt de partença: ja no esbrinem quina escatologia presenta l'EvJn, perquè l'escatologia no és el marc de la cristologia sinó a l'inrevés: la cristologia és el marc de l'escatologia. La pregunta inicial de Käsemann sobre si hi ha en l'EvJn escatologia de futur o només hi ha escatologia de present ha quedat depassada. Ara ens cal esbrinar quina cristologia presideix aquesta obra. Perquè Käsemann afirma amb una certa força que en l'EvJn, l'escatologia es converteix en protologia.¹⁵ En l'EvJn el lector és confrontat amb el Creador, que és el que posa en marxa tot el procés fins arribar a l'encarnació.

Amb aquest començament se'ns dona l'horitzó de l'obra de Käsemann: «El món de la resurrecció ha entrat amb Crist en la terra i es fa present en l'espai terrenal la influència de Crist. Però es fa present de tal manera que també els creients són assumits per ell i neixen de nou per ell. Allà on Crist es fa present, la mort terrenal no té major importància. El qui pertany a Crist té certament la mort al seu davant i al seu voltant. Però això és només l'aparença i l'ombra del poder de la mort que ha estat superat i vençut».¹⁶ Fins aquí la cita de Käsemann. Per tant, segons Käsemann, la distinció entre escatologia de present i de futur que s'havia formulat des de la cosmologia i l'antropolo-

12. «Der über die Erde schreitende Gott» *ibíd.*, nota 6. Ofereixo una cita de Käsemann que explica el sentit d'aquesta fórmula de Baur: «Jesus ist der Menschensohn insofern, als in ihm der Gottessohn uns irdisch naht. Es kennzeichnet seine Gewalttätigkeit, dass der 4. Evangelist mit diesem Titel des apokalyptischen Weltenrichters die irdische Existenz Jesu umreist. Der Menschensohn ist eben nicht ein Mensch unter anderen und auch nicht die Repräsentation des Gottesvolkes oder der idealen Menschheit, sondern Gott, in die menschliche Sphäre hinabsteigend und dort epiphan werdend», *Wille*, 29.

13. Cites de F. Chr. Baur en *Wille*, 22 (dues), 23 (dues), 49, 51 (quatre), 55, 96 (tres). L'obra de F. Chr. BAUR que cita K. és *Kritische Untersuchungen über die kanonischen Evangelien: Ihre Verhältniss zueinander, ihren Charakter und Ursprung*, Tübingen 1847. Tanmateix, Baur havia publicat el seu estudi més específic sobre l'EvJn pocs anys abans: «Über die Komposition und den Charakter des johannesischen Evangeliums», en *Tübinger Theologische Jahrbücher* (1844), I. Abhandlungen, 2.

14. *Ibíd.*, 89.

15. *Ibíd.*, 43

16. *Ibíd.*, 35

gia només es pot mantenir amb molt d'esforç i, en darrer terme, no correspon a la problemàtica de l'EvJn. Un cop més, la crítica va dirigida directament contra el seu mestre.

Fins aquí un resum molt i molt esquemàtic de l'argumentació de Käsemann. La imatge del tema de la glòria teològica que acompanya Jesús ofereix un horitzó d'una força extraordinària. La glòria de Déu s'encarna en Jesús, acompanya Jesús al llarg de tota la seva vida, es fa especialment densa i present en els gestos extraordinaris de Jesús i, el que és més important, mostra una especial intensitat en la passió i la mort de Jesús. Això últim ho té directament present Käsemann que diu: «En l'EvJn, la presentació de la glòria de Jesús domina de tal manera en el seu conjunt i des de sempre que la integració del relat de la passió li ha d'haver plantejat un greu problema... S'ha sortit de la dificultat imprimint en el relat els trets de la victòria de Crist».¹⁷ Evidentment, aquesta glòria de Jesús és el que omple el marc de la situació vital de la comunitat que experimenta la presència de Jesús amb una plenitud inimaginable. En una paraula, la glòria és la clau de volta de la persona de Jesús i de la plenitud que experimenta la comunitat joànica.¹⁸ Per això una de les afirmacions més punyents de Käsemann és que l'encarnació s'ha d'interpretar a la llum de la cristologia, no viceversa. Una formulació que, sense dir-ho s'adreça directament contra Bultmann: «La cristologia no es pot interpretar des de les nostres representacions sobre l'encarnació o des d'un espiritualisme joànic imaginat sinó a l'inrevés, l'encarnació... s'ha de comprendre des de la cristologia».¹⁹ El primat de la Cristologia dogmàtica reprèn un cop més la

17. KÄSEMANN, *Wille*, 19.

18. El meu objectiu en presentar succintament el nucli de la interpretació que fa Käsemann de l'EvJn no és polemitzar amb ell. Però ha de quedar clar que aquesta presentació de la interpretació de l'EvJn que oferim no vol amagar les implicacions d'aquesta visió tan radical i tan unilateral. Vet aquí algunes de les formulacions de Käsemann «L'ocultació d'un ésser diví en la baixesa pot semblar paradoxal, però no és real» (KÄSEMANN, *Wille* 27). «En veritat Ell no canvia en si mateix sinó que només canvia el lloc on s'està i és entregat al destí humà per a sortir-ne vencedor i per a superar-lo» (*Wille* 28). «Abaixament en si mateix (en el cas de Jesús) no té cap altre sentit que saber-se en terra estranya» (KÄSEMANN, *Wille*, *ibíd.*). «Encarnació, en aquest evangeli, no pot voler significar la plena incardinació en la terra sinó més aviat la trobada entre allò que és celestial i el que és terrenal» (KÄSEMANN, *Wille*, 116). D'aquí que Käsemann treu les implicacions d'aquesta presentació: «El gran perill d'aquesta visió cristològica és evident: el docetisme; un docetisme que no és encara reconegut com a perillós» (KÄSEMANN, *Wille*, 51). Per això Käsemann l'anomena «docetisme no reflex» (*Wille* 83 i 118) o també «docetisme ingenu» (KÄSEMANN, *Wille*, 52, 124 i 137). Per això no ha d'estranyar que Käsemann digui que aquesta obra va entrar en el Canon dels llibres inspirats «*errore hominum et providentia Dei*» (*Wille* 132). Una visió més àmplia i detallada del llibre de Käsemann la podeu trobar a: J. O. TUÑÍ, «El cuarto evangelio: balance de un decenio (1964-1973)», publicat a *Actualidad Bibliográfica* 22 (1974) 263-274.

19. KÄSEMANN, *Wille* 77. Aquesta formulació resulta sorprenent i sembla directament dogmàtica.

cristologia joànica de F. Chr. Baur que ha estat la principal font d'inspiració de Käsemann en aquesta interpretació altament polèmica de l'EvJn.

La interpretació de Käsemann pot semblar excessivament unilateral. I pot donar la impressió que deixa de banda de forma radical la humanitat de Jesús. Tanmateix ell és plenament conscient d'això. Per aquesta raó dirà sovint, al llarg del llibre, que la doctrina de l'EvJn és una doctrina doceta. Però hi afegirà que ho és ingènuament o almenys no reflexivament. Essent conseqüent amb aquesta apreciació, dirà cap al final del llibre que l'entrada de l'EvJn en el Canon dels llibres inspirats es va fer «*errore hominum et providentia Dei*».²⁰

La visió de Käsemann sembla no solament unilateral, sinó també clarament extrapolada. En qualsevol cas ens serveix com a punt de referència. Perquè la interpretació de Käsemann és la més coherent després de prendre nota de la importància de la *doxa theou* en la interpretació de l'EvJn i del seu paper central en una valoració estrictament teològica d'aquesta obra.²¹

2. LA GLÒRIA DE JESÚS A LA LLUM DELS MÈTODES HISTORICOCRÍTICS

Ja l'any 1965 va ser testimoni de la publicació de l'obra de F. Mussner, *Die johanneische Sehweise und die Frage nach dem historischen Jesus (La perspectiva joànica i la qüestió del Jesús històric)*. Aquesta obra, publicada significativament en la col·lecció *Quaestiones Disputatae*, proposava una pauta de lectura de l'EvJn basada en la hermenèutica de H. G. Gadamer en la seva obra *Wahrheit und Methode*, segons la qual els documents d'una època allunyada de la nostra només es poden comprendre a la llum de la fusió de l'horitzó del text en qüestió amb l'horitzó del lector-l'interpret.²² Mussner aplica aquest principi, adaptant-lo, a l'EvJn: aquesta obra és el resultat de la fusió de l'horitzó de les tradicions joàniques sobre Jesús i de l'horitzó de l'autor (redactor) de l'EvJn.

En el fons, la proposta de Mussner no fa més que aplicar el fet hermenèutic a la lectura de l'EvJn, en la seva maduració al llarg del segle XIX i en

20. KÄSEMANN, *Wille* 132.

21. Malgrat que no podem baixar a detalls, la interpretació de Käsemann és compartida per molts exegetes que fan de la teologia la clau de volta de la interpretació de l'EvJn. Això pot estar justificat a la llum de la clàssica qualificació de l'EvJn com l'obra del teòleg, però no resulta gens clar en un plantejament que tingui en compte la utilització dels mètodes historico-crítics com veurem a continuació.

22. H. G. GADAMER, *Wahrheit und Methode. Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*, Tübingen 1960 (n'hi ha traducció castellana)

la seva aplicació a la Bíblia en les darreries del segle XIX (manifest de la *Religionsgeschichtliche Schule* [Escola de la història de les religions], Gotinga, el 1886). Segons aquesta apreciació, l'EvJn no transmet simplement les dades que la tradició joànica ha emmagatzemat sobre Jesús sinó que les actualitza en el marc i en la problemàtica que envolta la redacció de l'EvJn. En el fons, la proposta de Mussner posa damunt de la taula el punt de mira (*Sehweise*) des del qual convé llegir l'EvJn si es vol enllaçar amb la intenció de l'autor.

El tema del punt de mira, com a tema hermenèutic, ocuparà un bon nombre d'aportacions i propostes dels anys 1965-1980. No és possible ni necessari baixar aquí a més detalls que es poden trobar fàcilment en la literatura d'aquells anys sobre l'EvJn.²³ Tanmateix totes aquestes aportacions varen quallar en una nova proposta d'interpretació del tema de la glòria de Jesús en l'EvJn que resumeixo en les seves línies més importants.

La presentació del tema de la glòria en l'obra d'E. Käsemann ofereix, en el fons, un esquema de desenvolupament cronològic de la glòria de Déu: està en Déu des de sempre, fa la seva aparició en l'encarnació i arriba al seu punt culminant en l'exaltació.²⁴ És veritat que el fons teològic, segons Käsemann, és sempre el mateix i que les etapes no tenen consistència en elles mateixes (són «projeccions» de la glòria de Déu, diu Käsemann). Ara bé, si deixem de banda aquesta revelació lligada a la trajectòria de Jesús i en comptes d'això ens fixem més de prop en el que l'EvJn diu sobre la glòria de Jesús, obtindrem una visió diferent sobre aquesta glòria. És el que l'exegesi ha fet, seguint diferents camins i diversos accents. Aquí no podem explicar-ho amb detall,²⁵ però podem recollir els aspectes més importants de l'exegesi joànica, per mostrar el camí d'una nova interpretació de la glòria de Jesús en aquesta obra.

23. Podeu veure els butlletins bibliogràfics d'aquells anys publicats en *Actualidad Bibliográfica* 1974, 1977 i 1984. Però també el resum d'aportacions d'aquella època ressenyats en la lliçó inaugural *Exegesi i hermenèutica de l'Evangelium segons Joan en l'època crítica*, Lliçó inaugural, Curs acadèmic 2008-2009, Facultat de Teologia de Catalunya, Barcelona 2008.

24. Això no ho acceptaria Käsemann de cap manera, però sembla ser una implicació cabdal de la seva presentació del tema de la *doxa* en l'EvJn. El tarannà dogmàtic i hegel·lià de F. Chr. Baur deixa una petjada indeleble en la interpretació de Käsemann.

25. Cito, a tall d'exemple, tres exegetes que han adoptat aquest punt de mira per a la interpretació de la *doxa* en l'EvJn: J. BLANK, *Krisis. Untersuchungen zur johanneischen Christologie und Eschatologie*, Freiburg im Breisgau: Lambertus Verlag 1964, 272-273; T. ONUKI, *Gemeinde und Welt im Johannesevangelium. Ein Beitrag zur Frage nach der theologischen und pragmatischen Funktion des johanneschen «Dualismus»* (WMzANT 56), Neukirchen: Neukirchener Verlag, Neukirchen-Vluyn, 1984, 190-193, on presenta la proposta crítica de G. Bornkamm arran del llibre d'E. Käsemann; finalment J. Frey, també utilitza aquest horitzó hermenèutic en l'article citat en la nota 5 *supra*.

2.1. La glorificació de Jesús en l'EvJn

La primera dada que convé retenir és que, en l'EvJn, la glorificació de Jesús, és a dir el fet que Jesús sigui glorificat o sigui objecte del do de la glòria de Déu, en l'EvJn, només es dona al final d'aquesta obra. Ni el pròleg ni la secció central de l'EvJn parlen d'una glòria que es confereix a Jesús. En canvi, en el darrer tram de la narració hi ha referències clares i explícites a l'hora de la glorificació de Jesús. És l'hora de Jesús, que en aquesta part de l'evangeli passa a ser l'hora de la glorificació de Jesús (12,23) i l'hora de la seva *tarachê* (12,27), una hora que ha estat esmentada al començament de la narració, en el primer episodi de Canà (2,4). Després s'ha recordat que aquesta hora no ha arribat encara (7,30; 8,20) i, finalment, arriba (12,23 cf. 12,27). El text reitera que ha arribat, que s'ha atansat i s'ha fet present (13,1; 17,1).

En les diferents formulacions d'aquesta hora aprenem que és també l'hora de l'exaltació de Jesús, amb textos prou significatius, que fan referència a l'exaltació de Jesús en la creu i el seu pas al Pare. Cito els textos perquè la referència a la creu i a la mort de Jesús són aquí prou explícits però amb una terminologia diferent:

- «Així com Moisès va aixecar la serp en el desert, també el Fill de l'home ha de ser enlairat perquè tots els qui creuen tinguin en ell vida eterna» (3,14-15). La referència a l'exaltació salvífica de Jesús en la creu és clara (cf. 19,31-37).
- «Quan vosaltres (els jueus) haureu enlairat el Fill de l'home, aleshores coneixereu que jo sóc i que no faig res pel meu compte...» (8,28). La crucifixió de Jesús deguda a la persistent acusació dels jueus mentre Pilat el vol alliberar.
- «I jo, quan seré enlairat de la terra, atrauré tothom cap a mi». Deia això indicant de quina manera havia de morir» (13,32-33). Un text diàfan en la seva significació. Tanmateix, no deixa de ser significatiu que la narració de l'EvJn fa una referència explícita a la figura del «Fill de l'home».²⁶

26. No és possible dedicar aquí un espai a aquest tema tan gruixut i enigmàtic. Tanmateix, ofereixo un paràgraf especialment clarificador de J. Blank en el seu comentari a l'EvJn: «Juan enlaza la idea de revelación con el título de Hijo del hombre. Como el Hijo del hombre, Jesús es el revelador de Dios, que trae la revelación escatológica, la definitiva "verdad" y que comunica a los hombres la salvación, la "vida eterna" mediante la fe. A esto se añade el motivo de la "subida y bajada" del Hijo del hombre: descende del mundo divino al mundo terrenal de los hombres y desde éste vuelve a subir hasta aquél y, finalmente, Juan habla de la "exaltación" y "glorificación" del Hijo del hombre para expresar así la primitiva predicación cristiana de

En el fons, sense arribar a dir-ho explícitament, l'EvJn es refereix a l'hora de Jesús com a un esdeveniment que apunta ensems tant a la glorificació com a la mort de Jesús en la creu. En aquest sentit, la mort de Jesús és també, paradoxalment, la glorificació, és a dir, el ser objecte del do de la glòria de Déu. La paradoxa joànica no és que «l'hora de la *doxasthênai* és l'hora de la passió, sinó exactament a l'inrevés: l'hora de la passió és l'hora de la *doxasthênai*». ²⁷ Amb aquesta puntualització J. Blank no està dient que la resurrecció és el significat de la creu (Bultmann) sinó que subratlla que la mort en creu i la resurrecció constitueixen un esdeveniment únic. I està implicant que la glorificació de Jesús és el que fa que la mort en creu de Jesús sigui la plenitud de la vida per a tothom, és a dir, la resurrecció.

Per tant, la glorificació-exaltació de Jesús és el vessant transcendent de la mort de Jesús. I això es dona en un moment determinat que cal situar al final de la vida terrenal de Jesús, és a dir, en el moment en què Jesús «passa d'aquest món al Pare» (13,1).

2.2. La glòria de Jesús en la seva existència terrenal

Atès el que acabem d'exposar, quin sentit té parlar de la glòria de Jesús en la seva existència terrenal com ho fa explícitament l'EvJn (2,11; 11,4)? La pregunta, evidentment, no és retòrica. Sobretot, si tenim en compte que la majoria d'autors donen per suposat que la glòria de Déu acompanya Jesús des del seu naixement (cf. 18,37 i també 1,14).

Una de les coses que hem après en els darrers cinquanta anys és el paper i funció dels discursos de comiat de l'EvJn. ²⁸ Ningú no negarà que es tracta d'uns fragments importants de l'EvJn, amb una personalitat pròpia. Sense baixar a detalls que no ens interessin aquí, val la pena recordar que l'estudi

---

la cruz y la resurrección de Jesús. Encontramos, pues, en la concepción joánica del Hijo del hombre una mezcla singular del título (apocalíptico) del Hijo del hombre con la tradición de Jesús, con la primitiva predicación cristiana y con la idea de revelación (...). Pero se trata siempre de la importancia permanente de la revelación de Jesús», J. BLANK, *El evangelio según san Juan* (El nuevo testamento y su mensaje, 4/2), Barcelona: Herder 1979, 57-58.

27. Val la pena tenir en compte el que diu J. Blank en la nota 12 de la p. 269 de la seva obra *Krisis*, citada en la nota 25 *supra*.

28. La literatura sobre aquests capítols de l'EvJn és senzillament inabastable. Tanmateix no podem deixar de citar el treball pioner d'E. CORTÈS, *Los discursos de adiós de Gn 49 a Jn 13-17: Pistas para una historia de un genero literario en la Antigua literatura judía*, Barcelona, Herder 1976. Vegeu també: J. O. TUÑÍ, *Exegesi i hermenèutica de l'Evangelí segons Joan en l'època crítica*, Lliçó inaugural, Facultat de Teologia de Catalunya, Barcelona 2008, amb la bibliografia que s'ofereix en la nota 56 de la p. 29.

dels models del gènere literari «discursos de comiat» ens ha ensenyat que els comiats, com a tals, ofereixen una clara i decidida referència al futur dels qui escolten les consideracions i exhortacions del qui s'acomiada. En el cas de l'EvJn resulta força clar que el Jesús que parla és el Jesús que ja ha passat, ja s'ha allunyat, ja ha marxat (15,25.26; 17,11; 17,22). I que il·lustra els seus amics sobre les característiques de l'existència dels seus seguidors després de la seva exaltació.

Dos temes sobresurten sobre l'existència dels cristians joànics després de la mort-marxa de Jesús: *a)* el tema del creure, la fe dels seus seguidors i *b)* el comprendre el missatge de Jesús que més que probablement no han acabat de copsar (14,26 cf. 16,31-32). Aquest tema ocupa sobretot el capítol 14, però també el capítol 15 il·lustra el creure mitjançant la coneguda al·legoria del cep i les sarments.²⁹

Ara bé, el nucli d'aquests capítols sobre el creure i el comprendre dels deixebles de Jesús és un personatge que resulta relativament nou i, en qualsevol cas, notablement central del procés que s'enceta amb la marxa de Jesús: el que l'EvJn anomena l'Esperit de la veritat o també el Paràclit, és a dir, aquell que tant l'AT com el NT anomenen l'Esperit Sant.

2.3. *L'Esperit de la veritat i la glòria del Jesús terrenal*

La figura de l'Esperit de la veritat va ser objecte de presentació en les Jornades de Biblistes catalans del 2012³⁰ i, per tant em limitaré a citar les aportacions més rellevants de l'EvJn en utilitzar aquesta figura per a clarificar el missatge cristològic central. El subtítol de la meua ponència volia ser significatiu: «L'Esperit de la veritat com a principi hermenèutic de la tradició joànica».

Penso que no és una simplificació dir que el missatge central del comiat de Jesús en l'EvJn és «me'n vaig però torno» (14,2-3; 14,18.28; cf. 16,16.17.22). La pregunta aquí és: com torna Jesús? I la resposta és clara: Jesús torna amb la vinguda de l'Esperit de la veritat, l'Esperit Sant. Jesús ha promès l'Esperit Sant perquè romanguí sempre amb els deixebles (14,16-17). Els deixebles el podran conèixer perquè «habita en vosaltres i està en vosaltres» (14,17). Ara bé, la tasca més important d'aquest enviat és «recordar el que jo us he dit i fer-ho comprendre» (14,26; cf. 15,26; 16,13). Aquesta formulació és justa: es

29. Vegeu la meua obra, *El do de la veritat (Jn 1,17). L'evangeli segons Joan com a revelació de Jesús* (Col·lectània Sant Pacià 98), Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya 2011, 143-149.

30. «La figura de l'Esperit Sant en l'evangeli segons Joan», en l'obra *L'Esperit Sant en la Bíblia* (Scripta Biblica 13), Associació Bíblica de Catalunya, Barcelona 2013, 234-255.

tracta de recordar (memorial) i de comprendre el sentit més profund de les actuacions i de les paraules de Jesús. Aquesta és la funció més important i més típica de l'Esperit de la Veritat en l'EvJn. El nom troba aquí la seva justificació: els seguidors de Jesús copsen el sentit de la veritat mitjançant la llum de l'Esperit.

Fins aquí, molt sintèticament, el que podem dir de la funció fonamental de l'Esperit de la veritat en l'EvJn. La figura, com ja vaig subratllar en l'esmentat treball sobre l'Esperit Sant, té antecedents clars en la imatge de l'*angelus interpres* de l'apocalíptica. El que interpreta els gestos o les imatges que resultaven incomprendibles als qui eren objecte de la revelació: els somnis, les visions, les imatges. En el cas de l'EvJn: els gestos i les paraules de Jesús. Ni els gestos ni les paraules havien estat plenament copsades pels contemporanis de Jesús. Tampoc els deixebles varen comprendre el que Jesús els deia (cf. 16,28-33).

Quan es redacta l'EvJn, tant la presència de l'Esperit de la veritat com el recordar els gestos i les paraules de Jesús era un fet. L'EvJn és fonamentalment això. Doncs bé, en alguns textos especialment significatius l'EvJn dona testimoni que els deixebles de Jesús van recordar el que Jesús havia dit i van comprendre (van creure) en la paraula de Jesús (p. ex. 2,22). O van recordar que el que li havien fet a Jesús era exactament el que deia l'AT sobre l'escena de l'entrada de Jesús a Jerusalem (12,16). És en aquest sentit que la plena captació del que s'esdevé en els gestos i les paraules de Jesús és la glòria. Aquest esclat de la plenitud de Déu que donava raó de les actuacions i dels ensenyaments de Jesús només va ser copsat amb el record il·lustrat de l'Esperit. Però, aleshores, és tot l'EvJn el que presenta la plenitud de Jesús en tot el seu abast. Aquí hi ha la raó per la qual l'EvJn presenta un Jesús que és sempre plenitud. Aquí hi ha el fonament de la glòria que acompanya Jesús al llarg de tota la seva actuació.

Penso que la interpretació que he resumit en aquests densos paràgrafs respon a la intenció d'un bon nombre d'autors que han presentat aquest esclat de la glòria de Déu en Jesús que tenim en l'EvJn com a «retroprojectió» a la llum de l'Esperit.³¹ La formulació no m'acaba de fer el pes, per això he presentat aquesta proposta amb benvolença per fer-ho entenedor però en l'apar-

31. Formulació de G. BORNKAMM: «“Wenn auch sein irdisches Leben bereits unter den Zeichen der Herrlichkeit geschildert wird, so bedeutet dies, dass die nachösterliche lebende Gemeinde es von Zeugen des Parakleten aus “im Rückblick” schaut», «Zur Interpretation des Johannesevangelium. Eine Auseinandersetzung mit Ernst Käsemanns Schrift *Jesu letzter Wille nach Johannes 17*», publicat per primera vegada en *Evangelische Theologie* 28 (1968) 8-25 (cf. *Geschichte und Glaube I (Gesammelte Aufsätze III, München 1968, 104-121, cita de la p. 113)*; segueix aquesta opinió T. ONUKI, *Gemeinde und Welt im Johannesevangelium*, 191-192; també

tat següent faré una proposta sensiblement diferent. Ara vull cloure aquest apartat amb un text de l'EvJn i amb un interrogant. El text és ben conegut i molts de vosaltres segurament haureu trobat a faltar que no l'hagi citat en la meva exposició. El cito ara perquè queda clar el lligam entre el tema de la glorificació de Jesús i la figura de l'Esperit:

El darrer dia de la festa, que era el més solemne, Jesús es posà dret i exclamà: «Si algú té set, que vingui a mi; el qui creu en mi, que begui. Perquè diu l'Esclusura: *Del seu interior brollaran rius d'aigua viva*». Deia això referint-se a l'Esperit que havien de rebre els qui creuien en ell. Llavors encara no havien rebut l'Esperit, perquè Jesús encara no havia estat glorificat (7,37-39).

L'interrogant és que, amb el que hem presentat en aquest apartat, no acaba de quedar clar el sentit d'un text i d'una referència que no podem deixar de banda. El text és aquest: «jo t'he glorificat a la terra, duent a terme l'obra que m'havies encomanat; ara glorifica'm tu, Pare, al teu costat, amb la glòria que jo tenia vora teu abans que el món existís» (17,5). El text fa referència a un tram de l'existència de Jesús que l'EvJn no ha presentat més que de forma implícita en el pròleg: el que —amb una clara periodització que no correspon a la presentació de l'EvJn— anomenem maldestrament la preexistència de Jesús. El record difícilment es pot evocar en el tram d'una pretesa preexistència de Jesús.³² Aquest forat en la proposta que acabem de fer resulta, si més no, un interrogant que caldrà tenir en compte en l'apartat següent d'aquesta contribució.

Amb aquest interrogant tanquem la presentació d'una solució al tema de la glòria de Jesús en l'EvJn que s'allunya decididament de la proposta d'E. Käsemann i que ofereix una alternativa si més no interessant, ancorada en la mateixa estructura hermenèutica de l'EvJn i més en concret en la funció de revelació de la figura de l'Esperit de la veritat com a *angelus interpretis* de la tradició joànica.³³

3. LA GLÒRIA DE JESÚS EN L'EVJN, ¿UNA CATEGORIA NOMÉS TEOLÒGICA?

Per a encetar aquest apartat, sigui'm permès de fer referència a un article que es va publicar en el primer volum de la *Revista Catalana de Teologia* del 1976.

J. Frey adopta aquesta òptica de lectura, «... Dass sie meine Herrlichkeit schauen (Joh 17, 24).», 658-659.

32. Aquesta observació la fa amb gran èmfasi J. FREY, *Ibid.*, 654.

33. Cf. «La figura de l'Esperit Sant en l'evangeli segons Joan», citat *supra* en la nota 29.

En aquest article sobre el relat de la passió de Jesús en l'EvJn feia referència a una funció cabdal del tema de la glòria. Deia així:

Uno de los problemas que más acuciaron al autor de esta obra (sc. *El Evangelio según Juan*) fue precisamente el de hacer accesible a la segunda generación cristiana el hecho salvífico. La gloria de Dios, que se había manifestado en Jesús, era también alcanzable por la segunda generación («Bienaventurados los que creen sin haber visto»). Precisamente porque el concepto de gloria caracterizó la vida terrestre de Jesús, y la fe consistía en esta visión de la gloria, también para los cristianos de la segunda generación tenía que ser posible «ver la gloria». El Jesús exaltado tenía que ser también el Jesús penetrado de la gloria de la vida terrestre.³⁴

Aquest paràgraf està tret del darrer apartat de l'article, just abans de la conclusió. L'apartat es titula *La intenció del evangelista*. La meua proposta era, per tant, que la categoria de «glòria» de Jesús era el punt més important per fer l'enllaç entre l'evangeli i la segona (tercera?) generació cristiana. El Jesús de l'EvJn és el mateix que el Jesús que experimenten els cristians joànics. La categoria de la «glòria» és el pont més important entre el Jesús terrenal i el Jesús present en la comunitat joànica. La glòria de Jesús és subratllada per la presentació joànica de forma que el Jesús present i el Jesús terrenal puguin ser identificats.

Abans de desenvolupar aquest aspecte que en la cita que he transcrit només està insinuat, sigui'm permès de traduir un text de J. Ashton que explica de forma més narrativa el que acabo de formular.

No ens ha d'estranyar que la comunitat joànica o, millor dit, l'evangelista que era el seu portaveu més qualificat, amb una consciència molt clara de la continuada presència del Glorificat en el seu si, va amorosir els aspectes més cantelluts de les tradicions sobre el Jesús històric i va convertir les llumenetes en estels. Tenim aquí l'explicació més versemblant de l'enorme diferència entre la seva presentació de Jesús i la dels evangelis sinòptics... La imatge de Jesús en el quart evangeli va emergir de la seva consciència permanent, que compartia amb els membres de la seva comunitat, que estaven vivint en la presència del Glorificat. Aquesta glòria era tan enlluernadora que qualsevol record d'un Crist menys gloriós va quedar eclipsat. Aquesta és la veritable explicació de la transformació d'un Crist plenament humà en una persona que era virtualment divinal... un home que manifestava, per aquells que el coneixien, la glòria de Déu. La comunitat joànica, i particularment l'evangelista, s'adonaven que la veritat que tenien com a valor suprem

34. J. O. TUÑÍ, «Pasión y muerte de Jesús en el cuarto evangelio: papel y significación», *RCaT* 1 (1976) 393-419, cita de la p. 414.

i com a font de la seva vida havia de ser identificada, no amb el Jesús terrenal sinó amb el Crist ressuscitat i gloriós, i que aquest Crist estava alliberat de tota feblesa humana.³⁵

Dit això a tall d'introducció, i com a referència significativa al context en el qual es va escriure l'EvJn, passo a exposar el meu punt de vista sobre el tema de la glòria en l'EvJn.

3.1. *Contemplar la glòria*

Diguem primer quelcom que no podem donar per suposat, encara que ja ha quedat indicat. La glòria de Jesús és la glòria de Déu, la *doxa theou*, és a dir, la versió grega de la *Kevod Adonai* que es refereix a la identitat de Jahvè. En aquest sentit convé recordar que la tradició més arrelada de l'AT sobre la *doxa theou* és la de la revelació.³⁶ Tanmateix, la imatge de la glòria no s'aclareix mitjançant tradicions d'oracles o de discursos de Jahvè. No hi ha presentacions discursives del contingut de la *doxa Kyriou*. La revelació de la glòria es dona mitjançant la visió o contemplació de la *doxa Kyriou*. La imatge que hi ha al darrere de la glòria-*Kavod* és quelcom que es fa visible o que s'ofereix a la vista dels humans.³⁷ L'agosarada petició de Moisès és poder contemplar la glòria (Ex 33-34). Però no és donat a Moisès de contemplar la glòria. Amb poques excepcions, el contingut de la glòria escapa a la contemplació dels profetes o dels vidents, malgrat que hi ha visions solemnes com les d'Ezequiel (1; 10, etc.), però sempre amb imatges espaiadores i amb comparacions poc aclaridores. En aquest punt, la proposta de l'EvJn és molt diferent. Vegem, mitjançant uns textos específics de l'EvJn, com aquesta obra centra l'atenció

35. J. ASHTON, *The Gospel of John and Christian Origins*, Minneapolis: Fortress Press 2014, 198-199. El que he traduït com a «convertir les llumenetes en estels» («expanded points into stars» en l'original anglès) és una cita de la poesia de R. BROWNING, «A Death in the Desert», tret de la publicació d'aquest autor: *Poetical Works 1833-1864*, ed. Ian Jack, 818-36, Oxford University Press 1970. Els matisos necessaris al text d'Ashton aniran apareixent en la meua aportació.

36. Art «Doxa», G. VON RAD – G. KITTEL, TWNT (versió anglesa) II, 238-242.

37. Art. «Doxa», G. KITTEL, dins del TWNT (versió anglesa), II, 249: «As regards the OT promise, when man is set in a relation of Kavod, all the emphasis lies on sight». *Ophthêsetai en hymin ê doxa Kyriou* (Lev 9,6)... In the case of Isaiah we simply read that he eiden ton kyrion (Is 6,1)». No em deturo a recordar que les manifestacions de Déu en l'AT utilitzen imatges visuals: la tempesta, el llamp, el foc, el fum, el núvol, la columna de foc. La glòria es fa, d'alguna manera, visible: fins i tot el manà serà la visió de la glòria promesa per Déu el dia abans: Ex 16,7.

del lector en el tema de la glòria i la glorificació de Jesús precisament en la contemplació de Jesús glorificat en la seva exaltació en la creu.

3.2. *Jn 12,37-41*

El primer text que vull citar és el de Jn 12,41, un text extraordinàriament significatiu de l'EvJn.³⁸ El recordo amb el seu context perquè convé tenir present la seva formulació:

Tot i que li havien vist fer tants senyals, encara no creien en ell. Així es van complir aquestes paraules del profeta Isaïes: *Senyor, qui ha cregut allò que hem sentit? A qui s'ha revelat la potència del braç del Senyor?* (Is 53,1) No podien creure per allò que també deia Isaïes: *Els ha encegat els ulls i els ha endurit el cor, no fos cas que els seus ulls hi veiessin, el seu cor compregués, i es convertissin. I jo els guariria!* (Is 6,10) Isaïes parlava d'ell quan deia això, perquè havia vist la seva glòria (12,37-41).

El text ens ha de resultar familiar (cf. Mc 4,11-12par., cf. també Ac 28,26-27). En ell hi ha dues cites d'Isaïes, la primera tretada del quart càntic del servent (Is 53,1) i la segona es troba al final de la visió d'Isaïes en el temple, en el lloc clàssic del trisagi (Is 6,1-10). Ara bé, ens interessa sobretot el comentari final de l'evangelista: «això ho va dir Isaïes perquè va veure la seva (*autou*) glòria i va parlar sobre ell (*autou*)». El primer pronom d'aquest text (*autou*) podria referir-se a Déu, però el segon és necessàriament Jesús i, de retruc, el primer *autou* només pot ser Jesús perquè no consta que hi hagi un canvi de persona respecte de l'*autou* de l'inici d'aquest paràgraf, en el v. 37. Amb això, la visió d'Isaïes té com objecte Jesús, no Déu (TM) ni tampoc la glòria de Déu (*yeqarà*) del Targum.

L'afirmació del text és directa. L'exegesi joànica segueix vacil·lant sobre si es tracta del Jesús preexistent (el Logos, diu normalment)³⁹ o del Jesús dels signes. Però la pregunta a fer aquí és: aquesta distinció té algun sentit en la presentació de l'EvJn? Aquestes dues etapes (?) es poden projectar com trams autònoms de la trajectòria del Jesús joànic? Jesús, en l'EvJn, no és sempre el mateix subjecte dels textos de l'EvJn? En el que segueix dins d'aquest treball

38. Per aquest apartat, veieu sobretot R. SCHNACKENBURG, *Das Johannesevangelium*, col. «Herders theologischer Kommentar zum Neuen Testament, IV,4 Verlag Herder Freiburg im B. 1984. Utilitzo la versió castellana: «Jn 12,39-41. La interpretació cristològica de la escritura por parte del autor del EvJn», en la seva obra *El evangelio según Juan. Exégesis y excursos complementarios*, tomo IV, Barcelona: Herder 1987, 152-162.

39. *Ibíd.*, 159-160.

veurem que aquesta distinció no és adient.⁴⁰ Una referència a la visió d'Abraham que tenim a Jn 8 ens pot ajudar a comprendre què vol dir la visió missional d'Isaïes: «Abraham va veure el dia de Jesús i es va omplir de joia» (8,56). El dia de Jesús no pot tenir a veure amb un Jesús preexistent. Però, en canvi, l'afirmació sobre Jesús sí que resulta important: abans que Abraham vingui a existir, jo sóc. Jesús està en un nivell diferent que Abraham, però el dia continua essent l'objecte de la visió d'Abraham. És el Jesús de l'EvJn l'objecte de la visió d'Abraham. Podem dir, doncs, que la visió de la glòria de Jesús per part d'Isaïes resulta un text profètic, però també programàtic. Vegem-ho.

3.3. *Jn 19,31-37*

Aquest és un text que hom no esperaria trobar en un treball sobre la glòria de Jesús en l'EvJn. I, tanmateix, és un text summament rellevant per al nostre treball. El cito:

Per als jueus era el dia de la preparació, i els cossos no es podien quedar a la creu durant el repòs del dissabte, més quan aquell dissabte era una diada solemníssima. Per això els jueus van demanar a Pilat que trenquessin les cames dels crucificats i traguessin els seus cossos. Hi anaren, doncs, els soldats i van trencar les cames del primer i les de l'altre que havia estat crucificat amb Jesús. Quan arribaren a Jesús, es van adonar que ja era mort i no li trencaren les cames, però un dels soldats li traspasà el costat amb una llança, i a l'instant en va sortir sang i aigua. El qui ho veié en dona testimoni, i el seu testimoni és digne de fe. Ell mateix sap que diu la veritat, perquè també vosaltres cregueu. En efecte, tot això va succeir perquè s'havia de complir allò que diu l'Escriptura: *No li han de trencar cap os* (Sl 34,21 i Nm 9,12) I en un altre lloc l'Escriptura diu: *Miraran aquell que han traspasat* [Za 12,10] (19,31-37).

Com és ben conegut, l'episodi només el tenim en l'EvJn. Es tracta d'una escena que se centra en dos textos de l'AT. El primer sembla una combinació del Sl 34,21 sobre el just sofrent, protegit en la prova, amb Ex 12,46 i Nm 9,12 sobre l'anyell pasqual; el segon text és una cita de Za 12,10 en la qual, en un servent pobre i traspasat, es pot descobrir el qui funda els temps messiànics. Sense menysprear el sentit del primer text, ens centrarem en el segon.

40. Cf. la meua obra *Jesús y el evangelio en la comunidad joánica* (Biblia y Catequesis 12), Salamanca: Sígueme 1987, 89-100, on es mostra amb claredat que aquesta distinció no és viable en l'EvJn.

L'exegesi, a la llum del text de Zacaries que clou el fragment de l'EvJn que acabem de citar, ha atribuït sovint el sentit del «miraran aquell que han traspassat» als jueus (19,31). Tanmateix, aquesta proposta no acaba de convèncer. Quin seria l'objecte de la contemplació del crucificat per part dels jueus que precisament demanen que baixin els ajusticiats de les creus? En canvi, amb l'emfàtica referència al testimoni del qui «ha contemplat» —*ho eōrakōs*— l'escena, que subratlla que «el que ho veié dona testimoni» i insisteix en què «ell mateix sap que diu la veritat», almenys hem de considerar la possibilitat que el text faci referència als lectors que també poden contemplar l'escena en base al testimoniatge que se'ls ofereix. I, per tant, com diu el text, «perquè vosaltres també pugueu creure» (19,35). Aquest vosaltres som nosaltres, els lectors.

Hi ha diversos motius que afavoreixen aquesta interpretació. En primer lloc la tipologia de la serp de bronze enlairada en el desert (3,14) que implica una contemplació salvífica del crucificat-exaltat.⁴¹ Però també, segon, la referència de Jn 12,31-32: «quan jo sigui enlairat de la terra, atrauré tothom cap a mi», amb el comentari del narrador: «deia això significant la mort amb què havia de morir» i amb una referència inconfusible al «creure» com atracció (cf. 6,44). En tercer lloc, el text de 7,37-39 que ja hem citat més amunt: «El darrer dia de la festa, que era el més solemne, Jesús es posà dret i exclamà: “Si algú té set, que vingui a mi; el qui creu en mi, que begui. Perquè diu l'Es-criptura: *Del seu interior brollaran rius d'aigua viva*”. Deia això referint-se a l'Esperit que havien de rebre els qui creuien en ell. Llavors encara no havien rebut l'Esperit, perquè Jesús encara no havia estat glorificat». L'Esperit ha estat lliurat per Jesús en el moment de la mort («inclinant el cap va lliurar l'Esperit», 19,30). Estem en el moll de l'ós de la fe joànica: el do de l'Esperit, la presència del qual farà sorgir el creure.

A la llum d'aquestes referències sembla legítim dir que l'escena de la llança que obre el costat de Jesús mort apunta als creients com els qui contemplaran el qui ha estat travessat. Ara bé, si això és possible, també podem adduir un darrer text del mateix Jesús en la pregària que clou el seu comiat i que lliga l'escena de la contemplació de Jesús traspassat amb el tema de la glòria: «Pare, vull que els qui m'has confiat estiguin amb mi allà on jo sóc i vegin la meua glòria, la glòria que m'has donat perquè m'has estimat des d'abans de la creació del món» (17,24, cf. en el context 17,22 amb la referència a la donació de la glòria a Jesús per part del Pare). El text, convé remarcar-ho, no

41. J. O. TUÑÍ, «Apèndix: La serp aixecada per Moisès i Jesús exaltat (Jn 3,14-15)», en el treball: «Ús i sentit de l'Antic Testament en l'evangeli segons Joan», publicat en *Relectures de l'Es-criptura a la Llum del Concili Vaticà II (2)*, «*La Serp d'Aram*» (Scripta Biblica 15), Barcelona: Associació Bíblica de Catalunya 2015, 127-154.

parla directament de la donació de la glòria des de l'eternitat, sinó de l'amor que uneix el Pare i el Fill des de sempre. Ara bé, aquest amor es manifesta de forma excepcional en l'exaltació de Jesús, és a dir, en la seva glorificació (cf. els textos del manament de donar la vida, objecte del manament en 10,17-18). És aquesta manifestació el que els creients joànics poden contemplar. La glòria és el que revela l'amor mutu entre el Pare i el Fill que és més fort que la mort. Jesús passa per la mort, però no hi queda atrapat. Per tant, és la contemplació del Jesús exaltat-glorificat el que ha evocat la glòria de Jesús que pot passar per la mort sense quedar anorreat. La contemplació de la *doxa* de Jesús és el moll de l'ós del que anomenem la fe joànica.⁴² La referència al «creure» dels lectors que tenim en el text citat sembla que abona aquesta interpretació.

3.4. Jn 1,14c «hem contemplat la seva glòria»

A la llum del text de la contemplació de la glòria en la mort de Jesús com a experiència dels creients, cobra sentit la confessió de fe del pròleg: *Kai etheasametha tèn doxan autou* (1,14c). La contemplació de la glòria és el que mou la confessió. Els creients joànics (no solament el deixeble que dona testimoni) també han pogut contemplar la *doxa*. I han pogut fer-ho en la *sarx* de Jesús, és a dir en la seva condició humana moridora. Vet aquí un sentit que no es podia copsar amb tot el seu abast en una primera lectura de l'EvJn, però que després de llegir el final de la trajectòria de Jesús, cobra tota la seva dimensió. El pròleg de l'EvJn («hem contemplat la seva glòria», 1,14c) resulta que ve a dir el mateix que l'escena de la llança que obre el costat de Jesús. El pròleg, doncs, és una represa de l'escena de l'exaltació de Jesús: la contemplació de la *doxa* i, per tant, la fe en el crucificat-exaltat. El pròleg és una versió molt arrodonida del Jesús de l'EvJn: però ho és sobretot perquè la confessió «hem contemplat la seva glòria» és una confessió que només serà plena al final de l'EvJn. Perquè és precisament allà on els creients poden contemplar la *doxa*. Però, aleshores, aquesta contemplació de la glòria es constituirà en el fil conductor de tota la presentació de l'EvJn. I, per tant, de la lectura de l'EvJn que vulgui enllaçar amb la intenció fonamental de l'obra.

Hi ha aquí una característica de l'EvJn que no tenim tan clarament subratllada en els evangelis sinòptics. L'exaltació de Jesús, interpretada en

42. Per aquest verset de l'EvJn vegeu: R. SCHNACKENBURG, «Gloria y unidad», en la seva obra *El evangelio según San Juan*. Volum IV: *Exégesis y excursus complementarios*, Barcelona: Herder 1987, 183-193.

clau de glorificació, es constitueix en un pol de referència que apunta vers el començament. El *télos* implica un *archê*. O, el que és el mateix, la mort comporta un naixement (cf. 18,37). L'estructura interna de l'EvJn parteix del final per desembocar en un començament. Perquè, en el fons, la resurrecció és l'endinsament de Jesús en el món al qual pertany com a fill; però el seu naixement és la resurrecció a l'inrevés. Tanmateix, ambdós esdeveniments són el mateix misteri: el del més enllà que s'apropa al més ençà o el més ençà que s'enlaira al més enllà. Naixement i mort-exaltació es corresponen. D'aquí que s'hagi parlat d'una estructura de l'EvJn en dos pols: encarnació i exaltació (R. Schnackenburg).⁴³ En qualsevol cas no podem prescindir ni de l'un ni de l'altre en un intent d'explicitar l'estructura interna de l'EvJn. Però això ens mostra una dinàmica de fons de l'EvJn que no es pot trencar ni es pot destriar en diferents trams autònoms. En l'EvJn no podem llegir el començament sense tenir en compte el final. Ni tampoc podem llegir el final ignorant el començament. Però, això encara no ho és tot.⁴⁴

3.5. Una lectura de l'EvJn en clau contemplativa

Si l'EvJn posa en boca de Jesús que els futurs creients joànics han de poder contemplar la glòria de Jesús exaltat i glorificat en la creu, ¿on se'ls ofereix aquest Jesús exaltat i íntimament amarat de la *doxa theou*, fins al punt de poder-la qualificar com a glòria de Jesús? La resposta és clara: en el mateix evangeli segons Joan.⁴⁵ És allà on hi tenim l'escena que ja hem llegit (19,31-

43. «La imagen de dos polos la debo a una comunicación epistolar de R. Schnackenburg», observació de W. THÜSING en la seva obra *Die Erhöhung und Verherrlichung Jesu im Johannesevangelium*, Münster 1970, nota 98 de la p. 317.

44. La dinàmica entre l'encarnació i l'exaltació i el lligam intern entre aquests dos esdeveniments és tan fort que difícilment es pot parlar de l'un sense implicar l'altre. Hi ha nombrosos textos de l'EvJn que ho deixen entreveure: «Ningú no ha pujat al cel fora d'aquell que n'ha davallat, el fill de l'home» (3,13); «¿I quan veureu el Fill de l'home pujar allà on era abans?» (6,62); «jo sé d'on vinc i on vaig» (8,14); «sabent Jesús que el Pare li ho havia posat tot en les seves mans i que havia sortit de Déu i tornava a Déu...» (13,3); «he sortit del Pare i he vingut al món, ara deixo el món i me'n torno al Pare» (16,28). Tots aquests textos inviten a una consideració molt lligada entre encarnació i exaltació. Les imatges emprades per la cristologia de l'EvJn (fill, fill únic, agent enviat...) apunten a què la sortida del Pare és també el retorn al Pare («la sortida és el retorn» va escriure H. U. VON BALTHASAR, *Das Herz der Welt*), vegeu J. O. TUÑÍ, *El evangelio es Jesús. Pautas para una nueva comprensión del evangelio según Juan* (Estudios Bíblicos 39), Estella (Navarra): Verbo Divino 2010, cita de la p. 199.

45. Diu J. Ashton: «The evangelist's own insight into the meaning of the Gospel message is not borrowed from an alien religion, nor is it detachable from his story. He knows that the meaning is a mystery, and a heavenly mystery at that: it is a truth from God, entrusted to a single

37 cf. 17,24) i que ens ha portat a constatar que els creients joànics han de poder contemplar la glòria de Jesús en la seva exaltació. Tanmateix, l'enllaç innegable de l'escena de la mort-resurrecció de Jesús amb el pròleg ens diu encara quelcom més: que la *doxa* pertany a Jesús des del començament. Però no d'un començament cronològic sinó d'un començament sense començament, d'un començament essencial. És l'*en archê* que vol dir, com molt bé ho formula R. Bultmann, un mil·límetre més enrere que el començament primordial⁴⁶ i s'endinsa en la plenitud de Déu: *theós ên ho logos*.

En aquest sentit l'exaltació-glorificació de Jesús no és una dada només teològica. L'exaltació-glorificació de Jesús és una dada primàriament mistagògica, una dada que ofereix la possibilitat de contemplar per poder comprendre. Per tant, i això és important, no ens encarem amb una dada directament metafísica (teològica) sinó que estem davant d'un terreny primàriament mistagògic. Aquest és un terreny de copsar la densitat (el pes!, la *doxa*) d'una realitat que no s'havia percebut mai en totes les seves dimensions perquè pertany a un altre àmbit.

Tanmateix, encara hem de remarcar una dada molt rellevant: en aquesta contemplació hi ha una llum, hi ha una penetració (contemplació) que es percep com a donada. Una comprensió que s'experimenta com a rebuda. La seva novetat colpeix i impressiona el que contempla. Precisament en tant que donada al que contempla, en tant que nova, aquesta visió és una revelació. Convé remarcar que aquesta revelació no són dades noves: és una nova evidència, una nova claredat. Hi ha en aquesta contemplació una densitat, una plenitud que ja hi era, però que els que la contemplen no havien estat capaços de veure-la ni de copsar-la. És el que l'EvJn ha detectat com a fruit de l'acció d'un do que Jesús ja havia promès: l'Esperit de la veritat, el Paràclit que Jesús havia anunciat abans de marxar, abans de passar al Pare. La llum de l'Esperit de la veritat (l'Esperit Sant en la terminologia bíblica de l'AT i del NT). La contemplació de la *doxa* es viu com un do perquè és, en el fons, un àmbit al qual hom no té accés directe, l'àmbit de l'Esperit.

Messenger. Hence a further paradox: there is no extra revelation above and beyond the tradition concerning Jesus that the evangelist has inherited and is anxious to transmit to others. His own understanding of the tradition was acquired gradually and painfully from a profound reflection upon his faith», *Understanding the Fourth Gospel*, Oxford: Oxford University Press 1991, 552. Aquesta confessió d'Ashton té molt a veure amb el que avui proposo en aquest treball.

46. «Das *ên* zwingt die Vorstellung womöglich noch einem Strich rückwärts. Und läuft dies auf den rein negativen Begriff der Vorzeitlichkeit hinaus», R. BULTMANN, *Das Evangelium des Johannes* (Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament [Wilhelm Meyer], 19. Auflage), Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1968, nota 2 de la p. 15.

Que aquesta contemplació és un do ho certifica l'EvJn en un dels textos de l'exaltació de Jesús: «I jo, quan seré enlairat damunt la terra, atrauré tothom cap a mi. Deia això indicant de quina manera havia de morir» (12,32-33). Aquest text explicita que la contemplació és un do, és una atracció: «ningú no pot venir a mi si el Pare que m'ha enviat no l'atreu» (6,44). Dit de forma més teològica: «ningú no pot venir a mi si no li ho concedeix el Pare» (6,65). La contemplació de l'exaltat és una atracció que exerceix el glorificat-mort des de la creu. En aquest sentit, «veuran el qui han traspasat» comporta una mirada d'adhesió a l'exaltat-glorificat. Però l'acció principal la fa l'exaltat-glorificat. Això té conseqüències de cara a la comprensió de l'EvJn.

3.6. *La relectura de l'EvJn⁴⁷ i la mirada mistagògica sobre Jesús exaltat*

Que l'EvJn ofereix dos nivells de significació no ho mostrarem avui, perquè ho hem fet palès un munt de vegades.⁴⁸ Tanmateix, normalment hem presentat l'acció de l'Esperit Sant, el Paràclit, com la clau d'aquest segon nivell de comprensió de l'existència terrenal de Jesús. Avui gosem concretar una mica més aquesta proposta: és la contemplació «gloriosa» de la mort de Jesús el que condueix a una relectura de la vida de Jesús en clau d'exaltació-glorificació, és a dir, en clau de glòria. És la mirada al que ha estat traspasat el que descobreix la vida a través de l'aigua i la sang que brollen del costat de Jesús mort-exaltat. Hi ha aquí una experiència que no es pot deixar de banda. És en rellegir la tradició joànica a la llum d'aquesta glorificació-exaltació de Jesús experimentada el que detecta la plenitud de la *doxa* que es manifesta a través

47. Com és ben sabut, la categoria de relectura la va proposar per primera vegada J. ZUMSTEIN, «Le processus de relecture dans la littérature johannique», *Recherches de Science Religieuse* 73 (1998) 161-176 (cf., en alemany, NTS 42 [1996] 394-411). Des d'aleshores hi ha hagut autors que han utilitzat explícitament aquest estri hermenèutic: A. Dettweiler (1995), K. Scholtissek (2000)... Es pot veure una darrera aportació de J. ZUMSTEIN, com a *Presidential Address* de la trobada de la SNTS a Atenes pronunciada amb el títol: "Mémoire, histoire et fiction dans la littérature johannique", publicada a NTS 65 (2019) 123-138.

48. La primera vegada en l'article, «El quart evangeli i el temps», *Butlletí de l'Associació Bíblica de Catalunya, Suplement 1* (1981) 71-85. Però també en l'article, «La estructura hermenèutica del evangeli de Juan: reflexiones y planteamiento», *EE* 62 (1987) 215-235; ho vaig reprendre a *Jesús y el evangelio en la comunidad joánica* (Biblia y Catequesis 12), Salamanca: Sigueme 1987, 34-58; Una presentació més assequible la podeu retrobar en: J. O. TUÑÍ, «Tiempo de escritura y clave de interpretación», en l'obra, *Escritos joánicos y cartas católicas* (Introducción al estudio de la Biblia, 8), Estella (Navarra) 1995, 54-60; finalment en l'article «La figura de l'Esperit Sant en l'evangeli segons Joan», publicat dins l'obra: *L'Esperit Sant en la Bíblia* (Studia Biblica 13), Barcelona: Associació Bíblica de Catalunya 2013, 233-255. Aquests treballs tenen un fons comú, però la presentació té matisos diversos.

de l'esclat de la seva mort. La mort de Jesús no és només la culminació de la seva vida terrenal («tot s'ha acomplert» 19,30), és també el «pas al Pare», i és també l'esclat de la plenitud que va més enllà de la mort, és també «l'encara que mori viurà» que Jesús personifica: «jo soc la resurrecció i la vida».

Ara bé, el redactor (autor) de l'EvJn això ho ha vist, ho ha assimilat i ho ha constituït en clau de lectura de la vida de Jesús. Per això ho vol explicitar en la tradició sobre Jesús perquè els lectors «també puguin creure». D'aquí la relectura que ofereix l'EvJn. Però és una relectura que vol que l'eventual lector de l'EvJn també la pugui fer i, d'aquesta forma, pugui arribar al punt culminant, la mort-exaltació. En una paraula, l'EvJn ofereix una manera de veure la vida de Jesús (*Sehweise*, cf. el llibre de F. Mussner citat més amunt) que fa possible que el lector també «contempli» el qui han traspassat i, per tant, també pugui creure.

El que hem exposat en l'apartat anterior explica el que podríem qualificar com a «plus» de penetració i de comprensió de la realitat de Jesús que advé al lector de l'EvJn amb la contemplació de l'exaltat-crucificat (el que hem anomenat una nova «evidència», una nova llum). I es fa realitat en la relectura de les dades de la tradició joànica que presenta l'EvJn i que va assenyalant mitjançant les notes, comentaris i aclariments que es van disseminant al llarg de l'EvJn i il·luminen els gestos i les paraules de Jesús i les aprofundeixen.⁴⁹ En el fons, projecten la llum de la glorificació de Jesús com a revelació de Jesús en els esdeveniments de la trajectòria de Jesús. La glòria que es manifesta en els gestos i les paraules de Jesús és la glòria del crucificat-glorificat.

És aquesta relectura de les dades tradicionals de l'EvJn la que descobreix la densitat de Jesús en les seves actuacions. Per això els gestos extraordinaris de Jesús són no solament molt gruixuts sinó que són signes que assenyalen un origen insospitat, són obres del Pare que Jesús realitza i per això apunten vers la glòria que es manifesta precisament en ells. I els oracles de Jesús són no solament dites solemnes sinó que són oracles que venen, que s'apropen des de l'origen del seu parlar que és el que el Pare li ha donat «jo no parlo pel meu compte sinó que només dic allò que he sentit prop del Pare» (8,28-29). És en aquesta dinàmica de l'origen celestial del que Jesús fa i del que Jesús diu on apareix el que en diem tan inadequadament «la preexistència de Jesús». La preexistència de Jesús s'arriba a copsar a la llum de la vida de Jesús i, més en concret, mitjançant la seva marxa que és també la seva mort. És a la llum de

49. El primer treball en aquesta línia del qual tinc notícia és el de B. OLSSON, *Structure and Meaning in the Fourth Gospel*, Lund 1974, 259-274. Però després s'hi ha sumat una sèrie d'autors que treuen l'entrellat del sentit de les notes i comentaris de l'EvJn: Vegeu *El evangelio es Jesús*, nota 91 de la p. 45.

la seva marxa i de la seva ulterior presència en la vida dels cristians joànics com s'evoca la preexistència de Jesús. No és una dada «diferent», és una dada que es detecta en una relectura de la vida de Jesús a la llum de la seva exaltació vista en profunditat.⁵⁰

Per tant, és en la *relectura* de la vida de Jesús a la llum de l'exaltació-pasglorificació que es llegeix en Jesús una densitat inusitada, una fondària inimaginable. I és aquí on els creients joànics contemplen la plenitud de Jesús. És aquí on formulen en boca de Jesús «qui m'ha vist a mi, ha vist el Pare». L'EvJn ha fet una presentació de Jesús centrada en l'experiència de Déu que fa el mateix Jesús. I en el seu endinsament i la seva penetració en aquesta relació, ha anat subratllant que Jesús ho fa tot a la llum del que veu i ho diu tot a la llum del que sent. Aquest és el «secret» de la vida de Jesús que, en una formulació justa, descriu E. Jünger:

Partirem de la relació de Jesús amb Déu, veritablement única, en la qual s'expressa, segons l'apreciació del mateix Jesús, una relació veritablement única de Déu envers ell. Podríem dir amb tota exactitud que la relació de Jesús amb ell mateix i, per tant, el seu ésser persona, es realitza fonamentalment com a relació respecte de Déu, basada en una relació única (precedent) de Déu respecte de Jesús.⁵¹

Aquest text, escrit al marge de l'interès que m'ha guiat en la meua exposició, s'aplica a l'experiència de Jesús. Aquesta experiència de Jesús és el que l'EvJn ens transmet. Més encara, és el moll de l'os de l'EvJn. I és aquí on es percep la fondària més gruixuda de la identitat última de Jesús. És aquí on es pot copsar el sentit d'un doble motiu propi de la persona de Jesús que tenim en l'EvJn. El nucli que dona raó de ser i fa palès l'origen de tot el que Jesús fa i tot el que Jesús diu és que Jesús s'ha sentit profundament estimat, pregonament empès vers els humans («donar la vida per aquells que estima»). En una paraula, Jesús ha rebut l'embranchida que dona raó de la seva actuació en un fons d'unió i d'estimació que l'EvJn considera el nucli més profund de la seva vida. L'EvJn ha copsat aquest fons de la vida de Jesús i l'ha presentat al llarg de tot l'evangeli. Hi ha aquí el que l'EvJn qualifica com «amor» del Pare vers Jesús. El text clau d'aquesta apreciació ja l'hem citat més amunt, però

50. Cal recordar els cinc textos de l'EvJn i la lectura «lligada» dels dos pols de l'EvJn que hem citat més amunt, cf. *supra* nota 44.

51. E. JÜNGEL, *Dios como misterio del mundo*, 454. Un text en el mateix sentit d'E. SCHILLEBEECKX, *Jesús*, 617: «La importància de la vivència de l'Abbà és el fet que aquesta donació única de Jesús al Pare va ser "precedida" amb prioritat absoluta i íntimament sostinguda per una donació única del Pare a Jesús. L'antiga tradició cristiana anomena aquesta comunicació del Pare —fonament i font de l'experiència de l'Abbà de Jesús— el Verb».

convé tenir-lo especialment present perquè està formulat amb una convicció única en tot l'EvJn:

Pare, vull que els qui m'has donat estiguin amb mi allà on jo soc i vegin la meva glòria, la glòria que m'has donat perquè m'has estimat des d'abans de la creació del món (17,24 cf. 17,22 on s'esmenta el do d'aquesta glòria a Jesús i de Jesús als creients).

Si els discursos de comiat presenten el llegat de Jesús de cara als deixebles «estimeu-vos els uns als altres sobre el fonament de l'amor que jo he tingut vers vosaltres», aquesta última voluntat de Jesús (Jesús diu «vull», no «demano»), presenta el que Jesús ofereix als cristians de tots els temps com a testament seu únic i peculiar: que puguin contemplar la seva glòria que ha rebut del Pare perquè el Pare l'ha estimat des de sempre. Cal remarcar que Jesús parla amb èmfasi de la «seva» glòria: *tên doxan tên emên* (cf. també *doxa mou* [8,50.54] i *doxa autou* [1,14; 12,41(bis)]). Hi ha aquí el nucli fonamental de la persona de Jesús, el que ofereix l'EvJn el qual, a la llum de l'AT, ha contemplat la glòria de Jesús, és a dir, aquella participació en l'amor de Déu, el Pare, que constitueix la seva identitat més seva: «Déu és amor». Deixeu-me citar Jünger un cop més: «Jesús és no solament un membre de la comunió amb Déu, sinó la persona en la que es realitza aquesta comunió». ⁵² La glòria de Jesús és l'amor del Pare vers Jesús. Això, si no tinguéssim el text que venim de citar, potser no gosàriem dir-ho. Potser ens semblaria fruit d'una pietat poc fonamentada.

En aquest fons que acabem d'esmentar, en aquesta plenitud sense fronteres, rau la justificació dels «jo soc» de Jesús. En molts d'aquests textos hi ha un predicat: «la llum», «la resurrecció», «la vida», «la veritat», el camí, «el bon pastor», etc. Tots aquests textos són el ressò de la *doxa* i s'escauen en moltes automanifestacions de Jahvè en l'AT. Tanmateix, com és ben sabut, hi ha altres textos en els quals Jesús es presenta simplement i senzilla com «jo soc» (8,24.28.58; 13,19). Vet aquí uns textos en els quals es pot percebre amb tota la seva plenitud l'esclat de la *doxa* en Jesús. Aquests textos estan distribuïts al llarg de l'EvJn de forma que el lector sàpiga que està davant de la manifestació de la *doxa theou*. ⁵³

52. E. JÜNGEL, *Dios como misterio del mundo*, 454.

53. Però hi ha una altra fórmula envoltada de la solemnitat del «jo soc» que és pròpia de l'EvJn: «*Amên amên lego hymin...*». També aquí ens trobem en presència de la *doxa theou* d'una forma menys sorprenent, però amb una fondària semblant per no dir idèntica, amb un toc d'autoritat inigualable.

Fins aquí, el programa d'una lectura mistagògica del text de l'EvJn que no exclou el tarannà teològic de la interpretació de l'EvJn. Però, en canvi, subratlla el sentit mistagògic de la lectura de l'EvJn que promou. No és una visió tan diferent de la que hem ofert com a interpretació de la *doxa* segons els mètodes historicocrítics. Però em sembla que ofereix una comprensió més justa del tema de la glòria de Jesús en l'EvJn. I, sobretot, apunta a un tarannà de lectura mistagògic de l'EvJn que pot ser il·luminador i pot connectar amb el to més característic de l'EvJn. Si el nucli de l'EvJn és la relació de Jesús amb el Pare, el moll de l'os d'aquesta relació és el que l'EvJn anomena l'amor de Déu envers Jesús, que és el fonament últim de l'amor de Jesús vers els humans (15,9-10). Això és el que es percep en una lectura de l'EvJn que es deixi guiar vers la identificació amb Jesús. És el tema de la *doxa theou* que passa a ser la *doxa Iêsou*.

4. CONCLUSIONS

Sigui'm permès, primer, fer una referència a l'exegesi joànica. Cal reconèixer que Bultmann, malgrat la seva deriva vers el mandeisme i l'influx innegable del luteranisme en la seva proposta, va copsar com ningú el tarannà paradoxal de l'EvJn en el tema central de la revelació: que la *doxa* es fa accessible en la *sarx* de Jesús i, més en concret, en el punt culminant d'aquesta condició humana: la mort de Jesús. Tanmateix, cal recordar i subratllar que l'EvJn no ha posat cap èmfasi en la creu i la passió com ignomínia, més aviat a l'inrevés. La creu i la passió són un tron i una marxa triomfal. Tanmateix, la revelació de la *doxa* roman indefectiblement lligada amb la mort de Jesús. Malgrat això, però, cal reconèixer també que Käsemann, tot i anar de bracet amb F. Chr. Baur i la seva interpretació dogmàtica (hegeliana) de l'EvJn, ha copsat més que el seu mestre la centralitat de la *doxa* en la presentació de l'EvJn i la seva presència al llarg de tota l'obra. Amb aquesta accentuació, Käsemann ha empès l'exegesi joànica a esbrinar com la *doxa* de l'exaltació i de la mort de Jesús es fa palesa des del començament com a clau de volta de la revelació que és el nucli més gruixut de l'EvJn.

Dit això, em limito a fer dues conclusions del que considero el més rellevant d'aquest treball. Una fa referència a la *doxa Iêsou*. L'altra incideix directament en la naturalesa de l'EvJn.

La primera conclusió és que, efectivament, la glòria de Jesús en l'EvJn és la glòria de Déu, la *doxa theou* que ha estat conferida a Jesús pel Pare en el punt culminant de l'EvJn: la glorificació de Jesús, és a dir la seva mort-exaltació. En aquest sentit he citat J. Blank en la seva observació: «l'hora de la

passió és l'hora de la glorificació de Jesús». És a dir, que l'esdeveniment de la mort de Jesús és ensems la seva glorificació. I aquesta constatació té dues conseqüències que convé explicitar: *a)* que la glòria de Jesús que s'esmenta en el decurs de l'EvJn és la glòria de l'exaltat-glorificat. I, per tant, que l'EvJn descobreix la glòria del Jesús terrenal (la glòria dels signes) en el Jesús exaltat en la creu, o sigui, en el seu pas al Pare. I que aquesta és la glòria que han contemplat els autors de l'EvJn (*etheasametha tèn doxan autou*, 1,14); *b)* que si Jesús en la creu és el qui revela (manifesta) la glòria de Déu de forma palesa, aquesta manifestació no es pot donar al marge del Jesús glorificat-exaltat. És a dir, que la revelació plena de la *doxa theou*, en tant que *doxa Iêsou*, està lligada a la glorificació de Jesús i no se'n pot deslligar. Però, aleshores cal contemplar en aquesta manifestació l'amor que el Pare té a Jesús des de sempre (17,24). D'aquesta forma la mort-glorificació de Jesús revela la glòria de Déu, és a dir el seu amor, fonamentalment en la mort de Jesús en la creu, en tant que glorificació de Jesús: «no hi ha amor més gran que el de donar la vida per aquells que hom estima» (15,13). L'amor de Déu, és a dir, la glòria de Déu que es revela, està íntimament enllaçat amb la mort de Jesús. Però, com ja hem remarcat, el *télos* demana un *archê*. Començament i final són el mateix misteri des de dues òptiques que defineixen la vida dels humans, també la vida de Jesús.

Anem ara a la segona conclusió, que fa referència a l'evangeli segons Joan com un tot. El tema de la glòria de Déu que és també la glòria de Jesús, ve a dir explícitament que l'EvJn no vol ser només ni principalment una obra teològica. Vol ser una obra teològica, una obra que introdueix en l'experiència de l'amor de Déu, és a dir, l'amor de Jesús, o sigui, de la glòria de Jesús. En aquest sentit, l'EvJn vol atansar al lector la figura de Jesús glorificat-exaltat. Ara bé, la contemplació de la glòria de Jesús en el Jesús exaltat porta de retruc a contemplar aquesta glòria també en el Jesús encarnat i en el Jesús terrenal. Però, en tant que glòria del Pare, aquesta glòria de Jesús és també inexorablement la glòria del Pare que estima Jesús-el fill des de sempre. En Jesús aquest «des de sempre» es fa actual. És el que en diem la preexistència. Jesús, en tant que estimat des de sempre pel Pare, pertany des de sempre a l'àmbit de Déu. Per tant, el tema de la glòria de Jesús ens porta a una lectura mistagògica de l'EvJn. Una lectura que ens atansa el misteri de Déu, el Pare, i que es fa accessible en la vida de Jesús. És tota la vida de Jesús el que s'ofereix al lector perquè pugui contemplar la glòria. Vet aquí un programa de lectura que introdueix el lector en el misteri de la glòria de Jesús. D'aquí el títol d'aquest treball: «Qui m'ha vist a mi, ha vist el Pare». En altres paraules, l'EvJn s'ofereix al lector com una veritable mistagògia. Això només pot quedar insinuat aquí, sense possibilitat de desenvolupar-ho. Tanmateix no hi

ha dubte que la proximitat del creure al veure (recordem que hi ha en l'EvJn, ni més ni menys, cinc verbs sobre el «veure»)⁵⁴ que ens dona pistes de cara a aquest tipus de lectura és el que es fa més sòlida en la proximitat entre el creure i el comprendre. El tema de la immanència mútua aprofundirà encara més aquesta lectura mistagògica, sobretot mitjançant la imatge del cep i les sarments. Però això és un programa de lectura mistagògica que no es proposa com una alternativa a la lectura teològica sinó com a camí vers un aprofundiment del que l'EvJn anomena «creure» i mai «fe» com a realitat assolida i acabada. «Aquest llibre s'ha escrit perquè cregueu» (20,30).

Per acabar, al llarg dels mesos en què he estat elaborant aquest treball, sovint m'ha vingut a la ment la imatge del Crist en majestat del romànic, amb tota la seva magnificència i solemnitat. Perquè es tracta d'una imatge investida d'una grandesa inigualable. Potser aquesta imatge és el que millor interpreta el tema de la *doxa* en l'EvJn. *I ho fa perquè més que una imatge és una icona*. Precisament per això cal aprofundir el tarannà mistagògic de l'EvJn. No per oposar-lo al seu nucli teològic sinó més aviat per afinar una mica més el tipus de lectura que cal fer de l'EvJn per arribar a copsar la *doxa Iésou* com a mitjà ineludible de poder contemplar la *doxa Theou*. Potser una lectura mistagògica correspon molt més de prop al tarannà d'introducció a l'experiència del Jesús exaltat i present que és el nucli més profund del quart evangeli, però que també és el marc en el qual l'autor ha acabat de comprendre la profunditat i l'abast de l'amor de Jesús i, per tant, de la seva obra, la que el Pare li havia encomanat.

5. APÈNDIX: ELS TEXTOS DE LA *DOXA* I EL *DOXATZÔ* EN L'EVJN

En un treball com el que he presentat, no hi ha lloc per a una anàlisi detallada dels conceptes de *doxa* i *doxatzô* en l'EvJn. Tanmateix, per oferir una dimensió més global de l'abast del tema presentat cal que fem esment de les característiques de l'ús d'aquesta terminologia en l'EvJn, ni que sigui amb una visió enunciativa. D'aquí aquesta nota que situï el lector en les coordenades de la utilització d'aquesta terminologia en l'EvJn.

54. Es pot veure C. TRAETS, *Voir Jésus et le père en Lui selon l'évangile de St. Jean*, Roma: Pontificia Università Gregoriana 1967 que tracta el sentit i els matisos dels cinc verbs amb el significat de «veure» utilitzats en l'EvJn. Un resum dels verbs i del seu significat es poden trobar a R. E. BROWN, *The Gospel according to John I-XII* (Anchor Bible NT 29), New York: Doubleday 1966, 501-503 (n'hi ha traducció castellana). Cal subratllar, tanmateix, que Brown no considera que es puguin detectar significats estrictament específics de cada un d'aquests verbs.

5.1. *El mot Doxa*

Apareix fins a 19 vegades en l'EvJn. D'aquestes 19 vegades, n'hi ha fins a 9 que fan referència a l'honor, la fama, el renom.⁵⁵ Aquest significat va a cavall entre el sentit del molt hebreu *Kavod* que vol dir pes, densitat i que s'aplica a la manifestació de Déu en les seves obres extraordinàries i el mot grec *doxa* que vol dir coneixement defectuós, i d'aquí opinió.⁵⁶ El significat d'aquests textos no influeix en el sentit de l'ús de *doxa* en referència a la revelació que ofereix un sentit fonamentalment bíblic.⁵⁷ Per tant, els deixem de banda en la nostra anàlisi. La formulació de 9,24 «*dos doxan tòi Theôi*» té un sentit diferent (accepta la veritat) i tampoc el tindrem en compte. Finalment hi ha dos textos que resulten poc clars i que també ometrem (5,44 i 7,18).

5.2. *Deu textos del mot Doxa*

- *Kai etheasametha tèn doxan autou* (1,14c). L'EvJn en el pròleg ofereix el testimoni dels qui han contemplat la *doxa* d'aquell que és la paraula. Cal subratllar que la *doxa* pertany al qui és la Paraula (*autou*).
- *Doxan ôs monogenous para patrôs* (1,14d). Aquí hi ha un pas important. El qui és la paraula (*ho logos*) és descrit com a fill únic del Pare. La imatge del pròleg (el qui és la Paraula) i la imatge de la resta de l'EvJn (el fill [únic]) són identificades. Hem donat un pas notable. Enllacem la revelació del pròleg amb la revelació de tot l'EvJn. Però, endemés, la glòria que posseeix el qui és la paraula li pertany com a fill únic. Aquesta afirmació és rellevant.
- *Ephanerôsen tèn doxan autou* (2,11). És molt important que el començament dels senyals de Jesús (*archê*) és també una clara referència a la manifestació de la glòria de Jesús. Jesús manifesta (revela) la seva glòria.
- *Autê ê astheneia ouk estin pros thanaton all'hyper tês doxês tou Theou* (11,4). El text és una clara referència a la revelació: la revelació del poder

55. Els textos són: 5,41.44(bis); 7,18(bis); 8,50.54; 9,24 i 12,43(bis)

56. Art. «Doxa», TDNT, vol. II (G. Kittel i G. von Rad), 232-255.

57. Diu G. Kittel en l'article citat en la nota anterior: «Quan el traductor de l'AT va pensar per primera vegada a utilitzar *doxa* per traduir *kavod*, va posar en marxa un canvi lingüístic d'una enorme significació, que conferia al mot grec una peculiaritat de sentit molt difícil de superar. Prenent un mot que vol dir opinió, que implica tota la subjectivitat i, per tant, tota la vacil·lació dels punts de vista humans, el va transformar en un mot que expressa quelcom totalment objectiu, és a dir, la realitat de Déu», *Ibid.*, 245.

- de Déu que es fa palesa en el domini sobre la mort. La glòria de Déu, en aquest text, és clarament la revelació del poder de Déu.
- *Ouk eipon soi hoti ean pisteusêis opsêi tèn doxan tou Theou*; (11,40). L'enllaç entre creure i veure a glòria de Déu ja l'hem trobat en el tercer text. Tanmateix aquí el creure és condició per veure la glòria de Déu. En 2,11, el creure és el fruit d'haver vist la glòria de Jesús. Hi ha matisos diferents.
  - *Tauta eipen Hsaïas hoti eiden tèn doxan autou* (12,41). Aquest text resulta sorprenent i interessant. La visió d'Isaïes en el temple (Is 6,1-10) és interpretada com una visió profètica de la gloria de Jesús. El text no parla de la visió de Déu (TM), ni tampoc de la glòria (*yekarà*) de Déu del Targum.
  - *Êgapesan gar tèn doxan tòn anthrôpôn mallon hyper tèn doxan tou Theou* (12,43). El text està enllaçat amb l'anterior. C. H. Dodd ho compara amb l'amor a la tenebra més que a la llum (Jn 3,19-21).
  - *Kai nyn doxason me sy, pater, para seautôi têi doxêi hêi eichon pro tou ton kosmon einai para soi* (17,5). Aquesta referència resulta sorprenent. El text parla de la glòria que Jesús tenia amb el Pare abans de l'existència del món. Sobre això no se'ns ha dit res en el cos de l'evangeli.
  - *Tèn doxân ên dedokas moi dedôka autois hina ôsin hen kathôs hêmeis hen* (17,22). Aquí se subratlla que la *doxa*, l'esclat de la identitat del Pare, és el que Jesús ha donat a conèixer als deixebles. Un text important que reprendrem més endavant.
  - *Pater, ho dedôkas moi thelô hina opou eimi egô kakeinoi ôsin met'emou hina theôrôsin tèn doxan tèn emên hên dedôkas moi hoti êgapesas me pro katabolês kosmou* (17,24). El neutre singular *ho*, per a expressar els deixebles ja l'hem trobat al començament de la pregària (*pan ho dedôkas autôi*, 17,2). L'accent del text és que els deixebles vegin la glòria que Jesús ha rebut del Pare perquè l'ha estimat des de sempre. Aquesta afirmació de Jesús no situa el do de la *doxa* a Jesús abans de la creació del món. És l'amor del Pare al Fill el que se subratlla.

Resumim les dades més importants que ens aporten aquests textos: a) la *doxa* és la *doxa tou theou* de l'AT, però clarament és també la *doxa autou*, és a dir, de Jesús (1,14; 2,11, 12,41) que es refereix a la «meva» *doxa* en tres textos: 8,50; 8,54; 17,24. La identificació de la *doxa tou theou* amb la *doxa tou Iêsou* és una dada molt important. b) Sorprenen que la *doxa* que en l'AT no era contemplada directament, aquí sigui objecte de contemplació per part dels cristians joànics (1,14; [2,11]; 11,40; 17,24) i, el que és més sorprenent, per part d'Isaïes (12,41). c) Tanmateix, no hi ha indicacions que apuntin a què la

contemplació de la glòria comporti un coneixement més proper i íntim de la realitat de Déu o de Jesús.

5.3. *El verb doxatsô*

Aquest verb s'utilitza fins en 23 textos en l'EvJn. No hi ha espai en un treball com aquest per fer una presentació ni que sigui esquemàtica del ventall de textos que ofereix l'EvJn.⁵⁸ Tanmateix, els textos amb aquest verb es concentren en la darrera part de l'EvJn (a partir de 7,39), però és després de l'entrada de Jesús a Jerusalem quan hi ha una concentració més gran (en tres fragments clarament marcats per aquest verb: primer a 12,16.23.28(ter); després a 13,31-32 *doxa* (*quinque*); i finalment en Jn 17: 17,1(bis).4.5.10). Aquests tres fragments ofereixen el sentit que l'EvJn vol donar a aquest concepte. Els reproduïm a fi que el lector els pugui tenir presents:

a) –«Els deixebles, de moment, no ho varen comprendre; però quan Jesús fou glorificat van recordar que li havien fet allò que l'Esriptura deia d'ell» (12,16).

–«Jesús respongué: “Ha arribat l'hora que el Fill de l'home sigui glorificat”» (12,23).

–«Ara *em sento contorbat*. Què he de dir? Pare, *salva'm* d'aquesta hora. Però jo he vingut per arribar en aquesta hora. Pare, glorifica el teu nom.» Aleshores una veu va dir del cel estant: «Ja l'he glorificat i encara el glorificaré» (12,27-28).

b) –«Jesús digué: “Ara el Fill de l'home és glorificat, i Déu és glorificat en ell. Si Déu és glorificat en ell, també Déu mateix el glorificarà, i el glorificarà ben aviat”» (13,31-32).

c) –«Jesús digué: “Pare, ha arribat l'hora. Glorifica el teu Fill, perquè el teu Fill et glorifiqui”» (17,1).

–«Jo t'he glorificat a la terra, duent a terme l'obra que m'havies encomanat» (17,4).

–«Ara glorifica'm tu, Pare, al teu costat, amb la glòria que jo tenia vora teu abans que el món arribés a existir» (17,5).

58. Els textos són: 7,39; 8,54(bis); 11,4; 12,16.23.28(ter); 13,31-32(quinque); 14,13; 15,8; 16,14; 17,1(bis). 17,4.5; 17,10; 21.19.

Fins aquí els tres grups de textos. Diguem tres coses sobre el verb *doxatsô* en aquests textos:

d) La referència dels tres grups de textos és a un temps especialment dens que l'EvJn anomena l'hora de Jesús, sigui explícitament, sigui en la mesura que aquesta hora encara no ha arribat (7,39) o, a l'inrevés ja ha arribat (ara! 12,23, cf. 13,1; 17,1.5); o, finalment hi ha una referència a aquesta hora com un moment que ha d'arribar immediatament (13,32). Així com el substantiu *doxa* no sembla oferir pistes per copsar el seu contingut específic en l'EvJn, el verb *doxatsô* pot ser una clau d'interpretació del contingut del tema de la *doxa* en la mesura que apunta a un moment determinat de l'existència de Jesús: «l'hora (de Jesús)».

e) El verb *doxatsô* té, en general, el sentit de glorificar en tant que Déu atorga la seva glòria o també en la mesura que Jesús glorifica el seu Pare en el sentit de buscar la glòria del Pare o sigui, la seva manifestació o revelació. Hi ha, per tant una mútua glorificació: el Pare glorifica el Fill en la mesura que li dona la pròpia glòria (17,24); però el fill glorifica el Pare, en la mesura que dona a conèixer la glòria o la plenitud del Pare

f) Cal remarcar també que el verb *doxatsô* està íntimament lligat amb el verb *hypsothênai* que té el sentit d'exaltar o també aixecar. Val la pena prendre nota de la proximitat entre ambdós verbs i l'ús d'aquesta bina en el segon Isaïes i, més en concret, en el quart càntic del servent, que ofereix un rerefons molt important per a l'ús d'aquesta bina en l'EvJn.⁵⁹

Aquest apèndix és una informació necessària per al lector d'aquest treball i s'ofereix aquí per donar raó de l'abast del tema de la glòria de Jesús en l'EvJn. Una anàlisi més detallada dels textos resultaria desproporcionada amb els límits d'una visió global i essencial del tema que és el que vol oferir el cos del treball.

59. La referència al quart càntic del Servent com a rerefons de l'ús joànic de la bina glorificar-exaltar és un lloc comú dels comentaris i dels estudis sobre el tema de l'exaltació-glorificació de Jesús en l'EvJn. Vegeu la darrera referència, amb ampliació de textos del 2Is: J. FREY, «... Dass sie meine Herrlichkeit schauen (Joh 17,24)», 650-655. En aquestes pàgines fa notar J. Frey que el tema del rerefons de la visió de la glòria d'Isaïes es planteja més específicament arran de les dues cites d'Isaïes de Jn 12,39-41. Subratlla Frey que el punt de referència no és només Is 6,10 sinó també i sobretot Is 52,13-53,12 i els molts llocs d'Isaïes en què es fa referència tant a la glorificació com a l'exaltació, ja en el text hebreu: cf. Is 4,2; 5,16; 10,15; 33,10: *Ibíd.*, nota 54 de la p. 650.